

Vrijheid van handelen

De komende veranderingen in het handelsbeleid van de Europese Unie kunnen ingrijpende gevolgen hebben voor de allerarmste landen. Voortaan dienen die hun grenzen open te stellen voor producten uit Europa. ‘De EU moet er op letten dat de economieën van deze landen niet ontregeld raken.’

TEKST RENÉ DIDDE ILLUSTRATIE RHONALD BLOMMESTIJN

Na tien jaar onderhandelen gaat per 1 januari 2014 het handelsbeleid van de Europese Unie op de schop. In opdracht van de Wereldhandelsorganisatie WTO streeft de EU voortaan naar een globaal opererende markt met zo min mogelijk protectionistische maatregelen. Maar, stelt de WTO ook, de wereldhandel mag de economie van de ontwikkelingslanden niet blokkeren.

Een aantal ontwikkelingslanden zullen de voordelen verliezen die zij tot nog toe genoten om hun producten op de Europese markt te brengen, zegt ontwikkelingseconoom Siemen van Berkum van LEI Wageningen UR in Den Haag. Hij doet het – voor de buitenstaander ondoorgroondelijke – handelsbeleid uit de doeken:

‘Normaal gesproken betalen landen een importheffing van, laten we zeggen, 10 procent om hun producten over de grens van de EU te mogen brengen.

Ontwikkelingslanden krijgen volgens het zogeheten general system of preferences (GSP) hiervoor een korting, waardoor ze bijvoorbeeld maar 5 procent importheffing hoeven te betalen.’

Landen die bovendien het bewijs kunnen overleggen dat ze extra aandacht besteden aan mensenrechten, arbeidsverhoudingen of milieumaatregelen, zijn nog beter af. Van Berkum: ‘Deze zogeheten GSP+-landen betalen 2,5 procent importheffing.’ Hij voegt er aan toe dat deze percentages puur als gedachteoefening gelden en bovendien verschillen van product tot product. En er zijn vanzelfsprekend waslijsten met uitzonderingen. ‘Zo vallen bijvoorbeeld de bananen uit Cuba wel in het 2,5 procenttarief, maar de rietsuiker niet, want dat is een gevoelig en strategisch landbouwproduct voor de EU.’

GEEN WAPENS

Tenslotte zijn er nog de allerarmste landen ter wereld, de zogeheten EBA-landen, een categorie van 49 naties. ‘Zij betalen 0 procent importheffing en kunnen hun producten, met uitzondering van wapens, zonder financiële belemmeringen op de Europese markt verkopen’, aldus Van Berkum.

De lijsten van landen in al deze categorieën worden opgeschoond. Neem bijvoorbeeld Rusland, Zuid-Afrika, >

Argentinië, Brazilië en oliestaten als Saoedi-Arabië, Koeweit, Qatar en Brunei. Deze landen hebben de status van ontwikkelingsland; ze vallen daarom onder het GSP-regime. 'De EU zegt nu – niet ten onrechte – dat deze landen anno 2013 volledig meedoen op de wereldmarkt. Om eerlijke concurrentieverhoudingen, een *level playing field*, te bewerkstelligen, moeten zij voortaan de volledige importheffingen aan de EU betalen.'

Andere aanpassingen hebben een meer bureaucratische achtergrond. Sommige landen komen in verschillende categorieën voor, zoals Nicaragua. Dat land valt onder de EBA-landen, met 0 procent heffing, maar de EU heeft er ook al een vrijhandelsakkoord mee afgesloten, vertelt Van Berkum. Die dubbeling wordt opgeschoond. 'Dat gebeurt ook bij 'overzeese gebieden' van EU-landen, zoals een hele serie eilanden van Frankrijk (bijvoorbeeld Martinique), Engeland (Gibraltar) of Nederland (voormalige Nederlandse Antillen), die immers al toegang hebben tot de EU, namelijk via hun 'moederland'.'

GRENZEN OPEN STELLEN

Het saneren van lijstjes en het wegstrepen van dubbelingen is meer dan een rationele aanpassing aan de moderne tijd. Er zit een adder onder het gras, meent LEI-man Van Berkum. De EU doet alle zogeheten ACP-landen (Afrikaanse, Caribische en Pacific-landen) namelijk het voorstel om geen heffing meer te betalen, maar daar staat tegenover dat zij hun grenzen open moeten stellen voor producten uit de EU, zonder dat de EU-landen daarvoor een heffing hoeven te betalen.

'Een groot aantal van de arme landen zaten als voormalige kolonie van een van de EU-lidstaten al in het 0 procent-tarief', aldus Van Berkum. Wat betreft hun export schieten die landen dus niets op met het voorstel, want ze konden al op de Europese markt, maar ze moeten nu wel superefficiënt geproduceerde goederen uit Europa toestaan zonder dat ze daarvoor een importheffing ontvangen.'

Voor de consumenten in de meeste van deze ACP-landen, waaronder Suriname, zal de nieuwe maatregel in eerste instantie vermoedelijk niet slecht uitpakken, denkt Van Berkum. 'Er komt immers meer keuze op de markt, waaronder nieuwe producten. De toegenomen concurrentie met de binnenlandse producenten leidt waarschijnlijk tot zowel scherpere prijzen als tot een betere kwaliteit van de producten.'

Van Berkum voegt er echter in één adem aan toe dat er ook grote gevaren aan deze maatregel kleven. 'Lokale producenten kunnen het loodje leggen tegen hun veelal

veel moderner geoutilleerde Europese concurrenten. Denk aan diepgevroren vleesproducten zoals kip, lang houdbare zuivel of melkpoeder, maar ook aan niet-bederfelijke consumptiegoederen zoals koffiebekertjes, plastic kratten of lucifers. De economie van deze toch al kwetsbare landen kan dan verregaand ontregeld raken.'

HULP BIEDEN

De LEI-econoom adviseert Brussel om goed de vinger aan de pols te houden. 'De EU heeft aangekondigd de introductie van dit nieuwe handelsbeleid te begeleiden met technologische hulp, om de landen in staat te stellen ook efficiënter te gaan produceren.' Hij vraagt zich echter af of dit genoeg is. 'De EU zou bijvoorbeeld investeringskredieten beschikbaar kunnen stellen zodat deze landen een technologiesprong kunnen maken. Of ze zou kunnen helpen om het landbouwkundig en technisch onderwijs beter op poten te zetten.'

‘De Europese Unie wil dat ontwikkelingslanden hun grenzen openstellen’

Nog belangrijker is het, denkt Van Berkum, om de landen in staat te stellen zelf te gaan exporteren. ‘Daar zouden zij gezien hun o-tarief voor de EU-importhetfing al toe in staat moeten zijn. Er zijn echter ook tal van zogeheten non-tarifaire maatregelen en eisen. Die stellen bijvoorbeeld dat een naar de EU geëxporteerde tomaat bepaalde bestrijdingsmiddelen niet mag bevatten, vlees niet met bepaalde hormonen of antibiotica mag zijn behandeld, mensenrechten niet worden geschonden en aan basale arbeidsvoorwaarden wordt voldaan. Op zichzelf zijn dit toe te juichen labels, maar ze vormen wel knelpunten voor ontwikkelingslanden om zich op de Europese markt te begeven. Europa zou de landen kunnen helpen om deze predicaten te bemachtigen.’

DIEPGEVROREN KIPPENPOTEN

Bij Oxfam-Novib volgt politicoloog Bertram Zagma het EU-handelsbeleid van een afstandje. ‘Het nieuwe beleid kan zeker een ontregelende werking hebben’, valt hij Van Berkum bij. ‘Wat je bijvoorbeeld ziet, is dat er vanuit Europa diepgevroren kippenpoten en vleugels voor bijna niets naar Afrika gaan. Een Europese handelaar verdient er wat aan, en in Afrika ontstaat rond de importeur een distributienetwerk. Voor de consument heeft dat voordelen, maar de lokale producenten van kippenvlees zullen er schade van ondervinden.’

Erg er nog is, betoogt Zagma, dat de producenten hun regering niet meer kunnen vragen om de lokale productie te beschermen met een importhetfing, als deze een vrijhandelsverdrag met Europa heeft gesloten. Zagma wijst op nog twee belangrijke nadelen. ‘Als de EU een tariefvrije toegang krijgt op bijvoorbeeld Afrikaanse markten, ontvangen deze landen geen importhetfing meer van de EU-exporteurs. En daarmee verdwijnt een voor hen belangrijke bron van inkomsten. Verder creëert het nieuwe handelsbeleid spanningen tus-

sen vooral Afrikaanse landen, verwacht Zagma.

De economisch sterkere Afrikaanse landen zoals Kenia hebben belang bij een nieuw verdrag, omdat ze niet langer EU-tarieven hoeven betalen. De veel zwakkere buurlanden als Tanzania, Oeganda, Burundi en Rwanda, konden al tariefvrij exporteren volgens het EBA, en hebben geen voordeel bij het nieuwe verdrag.

De gevolgen zijn niet mis, meent Zagma. ‘Het is nog altijd het streven van de EU en trouwens ook van de wereldhandelsorganisatie WTO om ontluikende regionale samenwerking te stimuleren waardoor economieën van ontwikkelingslanden sterker kunnen worden.

Tegelijkertijd wordt dit streven ondermijnd door de toegang van EU-landen op die markt en de regionale spanningen die dat oplevert.’

Het toelaten van EU-goederen op onze markten is een al tien jaar lopend meningsverschil tussen de EU en onze landen, verzucht Josephine Latu-Sanft, woordvoerder van het secretariaat van de ACP-landen in Brussel. ‘Het belangrijkste punt is dat we willen dat de handel met de EU dient tot ontwikkeling van de economie van de armste landen, en niet dat die de economie benadeelt en ons tot een filiaal van de rijke landen maakt’, zegt Latu-Sanft.

Zij onderschrijft het relaas van Zagma dat er regionale blokken en spanningen in Afrika kunnen ontstaan. ‘De EU onderhandelt met zeven verschillende blokken van ACP-landen. Slechts weinig landen voelen ervoor. Anderen overwegen interim-overeenkomsten en de meesten zijn mordicus tegen.’ Ook Latu-Sanft vreest dat veel landen door de wegvallende importhetfingen voor EU-exporteurs een belangrijke inkomstenbron mislopen. ‘Soms gaat het om 40 procent van alle overheidsinkomsten.’ ■

Info: www.wageningenur.nl/glb